

ASCOLTA

39. årgang · Nr. 3
December 2020

En japansk tragedie:

Madama Butterfly

Teaterchefens klumme:

Teater i coronaens skygge

**Simon Boccanera
sat flot på plads**

Indhold

- 1 Forsiden:**
Kiril Manolov i Verdis *Simon Boccanegra* på Det Kongelige Teater. Foto: Camilla Winther / DKT
- 3 Leder**
Stresstest for kunst og kultur
- 4 Operanoter**
Vedernikov in memoriam
Melchiorpris til norsk sopran
OV Pris til Søndergaard
Er Gud hjemme?
Bruusgaards fødselsdag
Komische Opers projekt afsløret
- 8 Samler toner for livet**
Den Jyske Opera indsamler toner i livet
- 9 En japansk tragedie**
Om baggrunden for *Madama Butterfly*
- 19 Et operahus og dets historie**
Staatsoper Unter den Linden i Berlin
- 28 Mindeord**
Alexander Vedernikov
- 29 Mindeord**
Frans Rasmussen
- 31 Operakalenderen**
Lige til at tage ud og gemme!
- 35 Teaterchefens klumme**
Kasper Holten, Det Kongelige Teater
- 38 Ascolta anmelder**
Fidelio på Det Kongelige Teater
Rigoletto på Den Jyske Opera
Simon Boccanegra på Det Kongelige Teater
Madama Butterfly i Helsingør Kammeropera
Askepot på Den Fynske Opera
- 55 Portræt**
Mathias Monrad Møller
- 58 Mærkedage**
- 61 OV-lokalt**
kommende DVD-aftener mm.

Medlemsblad for foreningen
OPERAENS VENNER
Udgiver: Operaens Venner
www.operaensvenner.dk
ISSN 0900-6354

Redaktionsgruppe:
Kim Reich (KR)
mail@kimreich.com Tlf.: 5050 2016
Ansv. redaktør

Henrik Marcussen (HM)
henrikmarcussen@outlook.com
Tlf.: 4142 2684

Kirsten Neel Harry (KNH)
knh@xtrahand.dk Tlf.: 2165 3499

Pia Fossheim (PF),
billedredaktør, dtp, annoncer
fossheim@webspeed.dk Tlf.: 2287 8044

Bestyrelse, udvalg
og lokal-afdelinger: Se side 63

Tryk: Specialtrykkeriet Arco A/S

Distribution: PostNord

Reklamationer over leveringen
rettes til kasserer Hanne Brenøe
hanne@brenoe.dk Tlf.: 3810 0797

Et Abonnement på ASCOLTA er samtidig et
medlemskab af Foreningen Operaens
Venner. Årskontingentet er 400 kr. og 450 kr.
for to samboende. Pensionister over 65 år
betaler 250 kr., samboende 330 kr.

Næste nummer udkommer 1. februar 2021
Redaktionel deadline 1. januar 2021
Annonce-deadline: 7. januar 2021

Fotos i Ascolta er så vidt muligt clearet med rettighedshavere. Skulle nogle være overset, er det sket utilsigtet, og retmæssige krav vil ved henvendelse til redaktionen blive honoreret, som var retten indhentet i forvejen.

Opera: det umuliges kunst

Af Kim Reich

Fra september 2017 til februar 2018 viste Victoria & Albert Museum i London en fascinerende tidsrejse gennem 400 års operahistorie kulminerende med genrens store, internationale gennembrud i det 20. og 21. århundrede. Udstillingen "Opera: Passion, Power and Politics" fortalte operaens historie gennem kostumer og kulisser, fotografier, plakater, tegninger, interiører, originale libretti og noder i en evolutionsfortælling om 'skuespillet, der skal opføres syngende'. Danskerne elsker spektakulære udstillinger, så måske er tiden inde til et tilsvarende arrangement herhjemme, så operaen som kunstart kan få så stort og bredt publikum i tale som muligt. Der er så meget at vise også off stage.

Monteverdis *L'Orfeo*, der havde premiere i Mantua i 1607, er ifølge de fleste kilder verdens første opera. Den nåede lige akkurat at dukke op igen på Det Kongelige Teater, før corona lukkede landet ned i marts. Den er, som mange store værker, baseret på en ældre fortælling. Samti-

dig er den indledningen til historien om, hvordan operaen som kunstart siden har afspejlet sin samtid. Grundbegreberne i de fleste værker er netop passionen som menneskelig egenskab, magtudøvelse og politiske omstændigheder. Bare tænk på *Tosca*! Et samtidigt værk om coronakrisen ligger altså lige for. Vi har endda allerede set flere eksempler herpå - fra Den Jyske Operas ekkokammeropera, Den Ny Operas særudgave af *Figaros Bryllup* til *COVID fan Tutte* i Helsinki. Operalivet har kørt på en hel unik overlevelsesfaktor, der desværre også dækker over at genren lige nu er stærkt nødlidende ikke mindst blandt freelancerne.

Men operahistorien slutter forhåbentlig ikke her i 2020 med The Mets nedlukning i over et år til de mange akutte nedlukninger som nu igen har ramt os. I så fald vil vi ikke have udstillingen til Danmark, for så skal den vises på Nationalmuseet på linje med andre danefæ. For mange vil det måske være lidt utidigt at tale om vores 'underholdningsbranche' i en tid, hvor

der er så meget på spil for andre, der er hårdere ramt på deres levebrød og også menneskeligt. Kriser kan let skabe splittelse, hvor sammenhold er det, der skal få os igennem. Lad os derfor se den energi, der trods alt er derude, som et lyspunkt. Operamania har f.eks. lige været rundt til en række skoler med deres musikdramatiske show fra barok til musical. Der laves Pixi-operaer for børn og koncerter hjemme i stuen for voksne. Idérigdommen er mangfoldig, men f.eks. på Facebook kan vi følge en anelse med i, hvordan mange kunstnere bløder hjerteblood af scenelængsel, ligesom vi andre lider af en omsiggribende oplevelses-sult.

For mange i branchen er det naturligvis også et spørgsmål om økonomisk overlevelse. Det gælder for de helt store operahuse, de mindre scener og hver enkelt i det store puslespil, der gør opera til en så helt enestående foreteelse. Med andre ord: vi skal passe på historien. Vi snakker ikke finkultur. Vi snakker kunst - det umuliges kunst! ■

Af Kim Reich

Vedernikov in memoriam

Den 29. oktober 2020 døde Det Kongelige Kapels chefdirigent Alexander Vedernikov i Moskva efter komplikationer i forbindelse med covid-19. "Han var en elsket dirigent og han berigede os med et usædvanligt musikalsk lederskab i et bredt repertoire, der spændte lige fra Verdi og Wagner til Shostakovich og John Adams. Jeg kommer til at savne hans skæve, hjertelige smil, glimtet i hans øjne og hans enorme musikalske viden og erfaring", siger operachef John Fulljames i anledning af Vedernikovs bortgang. Teaterchef Kasper Holten siger:

"Det er en chokerende nyhed, som berører os alle dybt. Alexander var et karismatisk menneske, en stor kunstner og en god kollega, som vi allerede savner. Hans tid som chefdirigent for Det Kongelige Kapel bød på fantastiske stunder og en vigtig kunstnerisk udvikling, og mindet om alt det han gav os, vil for altid være en del

af Det Kongelige Teaters historie. Vi sender hans efterladte vores dybeste medfølelse".

Tidligere orkester- og korchef i DR, Per Erik Veng, skriver mindeord på side 28. ■

Melchiorpris til norsk sopran

Den norske sopran Margrethe Fredheim, der har base ved Theater Erfurt i Tyskland, vandt The Lauritz Melchior International Singing Competition 2020. På 2. pladsen ved finalen, der blev afviklet i

Margrethe Fredheim

Philippa Cold

Aalborg den 31. oktober – og under overværelse af HM Dronningen – kom den amerikanske tenor Cameron Schutzta, der blev nummer tre ved konkurrencen i 2017. I år gik 3. prisen til den danske sopran Philippa Cold, som sang rollen som Proserpina i Monteverdis *L'Orfeo* på Det Kongelige Teater lige inden forårets nedlukning. 4. prisen gik til mezzosopranen Charis Johanna Peden fra USA, der siden maj 2019 har været medlem i operakoret ved Theater Freiburg. Endelig gik orkesterprisen, der er doneret af Aalborg Symfoniorkestrets musikere, også til Cameron Schutzta. ■

OV Pris til Søndergaard

Jens Søndergaard, der fra denne sæson er en del af ensemblet på Den Kongelige Opera, modtager Operaens Venners Pris 2020. Barytonen debuterede i sin første Wagnerrolle som Wotan i *Rhinguldet* på Den Ny Opera i Esbjerg i 2019. Det er foreningens medlemmer, der vælger blandt de nominerede, og foruden Wagnerrollen får han prisen for rollen som Schaunard i CPH Opera Festival og Østre Gasværks *La Bohème* og som Eugen Onegin i Den Jyske Operas *Eugen Onegin*. Hvornår prisen uddeles

Jens Søndergaard som Wotan i Den Ny Operas opsætning af *Rhinguldet*.

Foto: Steffen Aarfing / DNO

vides ikke i skrivende stund. Således måtte foreningen tidligt på året

pga. corona udsætte arrangementet med den forrige prismodtager, Gert Henning-Jensen, så hvordan og hvorledes med begge prisuddelinger er pt. ikke afklaret.

Operaen i Midten er snart klar med deres succesforestilling i et helt nyt format.

Pressefoto

Er Gud hjemme?

Phillip Faber og DR gør det, og nu bidrager Operaen i Midten også med en ny form for fællessang og opera til alle. Hele Danmark kan nemlig fremover synge med på sange fra forestillingen *Er Gud Hjemme*. Sangene bliver

Kapelforeningens formand Alexander Øllgaard flankeret af årets legatmodtagere Emma Steele, tv., og Nina Sveistrup Clausen.

Foto: Hidekazu Uno / DKT

tilgængelige på teatrets hjemmeside med tekst og musik af Lars Fjeldmose og Lars Oluf Larsen. Forestillingens instruktør og ideskaber Pia Rosenbaum har været i Nørrelandskirken i Holstebro for at indspille videosekvenser, der binder sangene sammen og fortæller lidt om baggrunden for operaen. *Er Gud hjemme* har adskillige gange spillet for fulde kirker i teatrets fire hjemstedskommuner; Ikast-Brande, Herning,

Struer og Holstebro. Nu kan den opleves af alle online som et dejligt supplement til julens øvrige salmer og sange. ■

Bruusgaards fødselsdag

Det er altid en god dag på Det Kongelige Teater, når Holger Bruusgaard har fødselsdag. Det har han hvert år den 11. oktober, men den kongelige kammeranger er for længst

ikke blandt os mere. Han blev født i på Randers-egnen i 1884 og nåede i en ung alder allerede både musik-, kunst- og teaterstudier i København. På teatret endte han med at få succes som en af landets Danmarks fremmeste sangere. Han kastede med sin smukke klang glans over roller som Wolfram i Wagners *Tannhäuser*, Escamillo i Bizets *Carmen*, Ford i Verdis *Falstaff*, Papageno i Mozarts *Trylleflojten* samt mange andre store baryton-partier.

Ud af den formue, som han og hans hustru efterlod, uddeles hvert år på dagen "Kgl. Kammeranger Holger Bruusgaards Legat". I fundatsen står, at renterne skal deles mellem en musiker med udviklingsmuligheder fra Det Kongelige Kapel og en ung sanger, hvor der "tages mest muligt hensyn til stemmens skønhed". I år faldt valget på koncertmester Emma Steele og operasangerinde Nina Sveistrup Clausen, der er medlem af operakoret ved Det Kongelige Teater og i indeværende sæson også Nattens Dronning i *Trylleflojten*. ■

Komische Oper projekt afsløret

Komische Oper i Berlin lukker om et par år, når DDR-tidens 'nybyggeri' skal gennemgå en omfattende renovering og udvidelse. Firmaet med det mundrette navn kadawittfeldarchitektur i Aachen har netop vundet 1. prisen i den arkitektkonkurrence, der er gået forud for det milliarddyre projekt.

Under australieren Barrie Koskys tør vi godt skrive suveræne ledelse har det historiske operahus vundet en stor plads i mange opera- og operetteeliskeres hjerter over hele verden, sådan som det bl.a. er kommet til udtryk med hans succesopsætning af Mozarts *Tryllefløjten*, der pt. kan ses på Det Kongelige Teater.

Den farverige intendant, der stopper på chefposten i 2022, siger om vinderforslaget, at det er som en alsidig kamæleon og et hus af metamorfoser, diversitet og innovation, der binder det oprindelige tilskuerum fra det oprindelige Metropol-Theater sammen med efterkrigstidens arkitektur til et sted for det 21. århundredes operaer.

Når Komische Oper genåbner, bliver det med hovedindgang ud mod Unter den Linden. Foto: kadawittfeldarchitektur /Komische Oper

Komische flytter efter planen ud på en række scener rundt om i byen, mens ombygningen står på. Projektets mest iøjnefaldende detalje er at operahusets hovedindgang flytter fra Behrenstrasse til hjørnet af

Glinkastrasse og Unter den Linden. Tilskuerrummet fra det gamle Metropolteater overlevede på mirakuløs vis den 2. verdenskrigs bombardementer og vil fortsat være en del af komplekset. ■

Ascolta retter

Sangeren på forsiden af nr. 2, 2020 (oktobernummeret) var ikke Bolette Bruno Hansen i Den Jyske Operas opførelse af *I går og i morgen*, men derimod Estrid Molt Ipsen. ■

I vores omtale af Wilhelm Hansen Fondens hæderslegat til mezzosopranen

Andrea Pellegrini glemte vi at kikke i egne arkiver og føje til i listen over meritter, at hun vandt Operaens Venners første sangerkonkurrence i 2003. På andenpladsen kom Jens Søndergaard og tredjepladsen blev delt mellem Henriette Danielsen og Niels Jørgen Tranberg. ■

Samler toner i livet

Af Kim Reich

Den Jyske Opera præsenterer i et samarbejde med kulturinstitutioner i Manchester og Aalborg et borgerinddragende musikalsk værk, der er døbt En tone i livet. Her arbejder DJO sammen med kommuner, kulturinstitutioner og NGO'er om at udvikle et nyskrevet musikalsk værk, bygget på minder og fortællinger fra danske og engelske borgere og bearbejdet af danske og engelske kunstnere. Det færdige resultat uropføres i september 2021, hvor værket åbner Den Jyske Operas børneoperafestival GrowOP!

En tone i livet er et borgerinddragende kunstprojekt, hvis første fase netop er begyndt. Her mødes forskellige mennesker i sanggrupper, hvor de synger sammen og taler om de minder, som knytter sig til sangene. Minderne indsamles og bringes senere videre til forfatter Cecilie Eken, der er udset til at skrive en sangtekst på baggrund af de mange fortællinger, mens komponist Søren Møller skriver musikken. "Det er vigtigt for os, at vi med økonomisk støtte fra både Spar Nord Fonden og Manchester, Aarhus

Sanggruppemøde omkring Den Jyske Operas nye netværksprojekt. Pressefoto: DJO

og Aalborg-puljen kan give personer på tværs af generationer, interesser og fortællinger en stemme på GrowOP! Festival i 2021 og samtidig give dem lejlighed til at sætte livet i toner", siger projektleder og udviklingschef i Den Jyske Opera, Lene Juul Langballe.

En del af et fællesskab

Her i efteråret har en professionel sanger og en workshopleder fra Den Jyske Opera holdt møder med en række helt forskellige mennesker i Region Midtjylland: Røde Kors' frivillignetværk i Holstebro, Røde Kors' frivillignetværk Værket i Aarhus, Fundamentet i Aarhus og Bydelsmødrene i Gellerup. Fællesnævneren for grup-

perne er, at de er centreret omkring NGO'ers netværk af borgere.

"Vores frivillige i Røde Kors Holstebro gør noget for andre, men de søger også selv at være en del af et fællesskab. Med En tone i livet får vi mulighed for at tilføre noget sang til vores organisation og skabe et sammenhold på tværs af vores besøgsvenner, butikstjeneste, indsamlere, 'nørklere' og caféfrivillige", siger Else Hjortbak, der er aktivitetsleder i Røde Kors' Besøgstjeneste i Holstebro. Hun glæder sig til at kunne lave sangaktiviteter sammen med Den Jyske Opera og hun håber, at sangaktiviteten giver anledning til samtale. ■

En japansk tragedie:

Om baggrunden for *Madama Butterfly*

Af Thomas Teilmann Damm

Giacomo Puccinis *Madama Butterfly* (1904) foregår i Nagasaki i 1900-tallets spæde begyndelse. Den amerikanske flådeofficer Pinkerton køber et hus og gifter sig med en japansk kvinde, geishaen Cho-Cho-San, også kaldet Butterfly efter det japanske ord "cho" for sommerfugl.

Efter brylluppet rejser han tilbage til Amerika, og tre år forløber. Cho-Cho-San eller Cio-Cio-San, som hun hedder i den italienske libretto og som vi nu bruger fremadrettet, venter trofast på ham - trods skepsis og advarsler fra alle omkring hende. Da hun hører, at Pinkerton langt om længe

er vendt tilbage til Nagasaki, er hendes glæde grænseløs. Alt for sent går det op for hende, at han i mellemtiden har giftet sig i Amerika og ønsker at tage deres tre-årige søn med sig hjem. I håbet om en bedre fremtid for sønnen i Amerika giver hun afkald på sit barn og begår selvmord. Lige så elsket Puccinis operaer er blandt det brede publikum, lige så foragtet har de været i dele af kritikerstanden. Joseph Kermans bedømmelse af *Tosca* i "Opera as Drama" (1956) er berygtet og ofte citeret. *Tosca*, mener Kerman, er en "tarvelig lille gyser". Puccini taler til vores mest primitive instinkter og er dertil en dårlig dramati-

ker, ingen sand arvtager til Verdi. Kerman har næppe set med meget mildere øjne på *Madama Butterfly*, og hvis vi låner hans karakteristik og erstatter et enkelt ord, kunne den lyde: *Madama Butterfly* er en tarvelig lille tåreperser, en dramatisk nødtørftig affære beregnet på at fremkalde et maksimum af sentimentale følelser og fugtige øjne hos publikum.

Lidelsens mysterium

Men der er selvsagt andre, mere imødekommende måder at vurdere Puccini og *Madama Butterfly* på. I hovedpersonen Cio-Cio-San ser vi den pucciniske nøglefigur: den ynkværdige, forsvarsløse, men samtidig viljestærke og offervillige kvinde, hvis melodier stiger til de mest hjerteskerende højder netop, når hendes nød er størst og tragedie dybest. Tænk på Mimì i *La Bohème*, på titelfiguren i *Søster Angelica*, på Liù i *Turandot*. Alle disse figurer dør på hjerteskerende vis, måske uden den nødvendighed, vi forventer i den højeste dramatiske kunst, men med en følelsesmæssig intensitet uden sidestykke. Der er en sentimental side til Puccinis kunst, men den er ikke nødvendigvis

Det lukkede land. *The Great Wave Off the Coast of Kanagawa*, Katsushika Hokusai, Tokyo National Museum, Wikimedia Commons

kalkuleret eller falsk. Puccini bliver ofte rubriceret under verismen, og verismen bliver ofte klandret for at dyrke primitive handlinger og jage musikalske effekter. Især sangstemmen behandles med en ekstrem naturalisme og drives helt ud i råb, latter og klynken. Puccini forstod at afbalancere kravet om naturlighed med en særdeles raffineret harmonik og orkestersats. Når han er bedst, dyrker han atmosfære og stemning med en næsten impressionistisk sensibilitet. Han er en mester i skildringen af menneskets ynkværdighed, tilværelsens usikkerhed, splitsekundet mellem lykke og fortvivlelse. Selv var han utvivlsomt melankolsk anlagt og beskrev selv sit kunstideal som "ømhed blandet med smerte". Hans biografer har søgt årsagerne i hans barndom og opvækst, men Puccini var langt fra den eneste i sin samtid, der dyrkede forbindelsen mellem kærlighed og død - her var han i selskab med symbolisterne og den dekadente bevægelse. Eller som David Kimbell formulerer det i sin bog om italiensk opera: "Han opfattede den erotiske kærlighed

som en form for tragisk skyld, der skulle sones gennem lidelse, død, pine eller selvmord. En stor del af hans operaer beskæftiger sig med det, man kunne kalde lidelsens lovprisning". Der er givetvis noget morbidt ved Puccinis kunst, men også et ønske om at trænge ind i lidelsens mysterium for at lære at leve med dens faktum. *Madama Butterfly* er måske hans vigtigste værk i den henseende.

Musikalsk japonisme

I løbet af 1800-tallet, efter genåbningen af Japan mod omverdenen (se mere herunder), gribes Europa af "japanomani". Det kommer især til udtryk inden for malerkunsten, men også litteratur og musik modtager impulser og inspiration i en sådan grad, at franskmændene danner et helt begreb for det: japonisme. Der er ikke bare tale om en overfladisk grille som tidligere tiders "kineserier", men om en dyb og varig indvirkning som kan spores hos bl.a. Degas, Monet, Whistler og Van Gogh og i Norden hos f.eks. Munch, Willumsen, Carl Larsson og Johannes Larsen. Også i musikken, ikke

mindst inden for opera og operette, vinder japonismen indpas: i André Messagers *Madame Chrysanthème* (1893), i Sidney Jones' *The Geisha* (1896), i Mascagnis *Iris* (1898), og selvfølgelig i Gilbert og Sullivans *The Mikado* (1885) - en engelsk satire i japansk kostume. Ingen gør sig dog så store anstrengelser som Puccini, der både begejstres af det eksotiske og stræber efter det autentiske: Han studerer transkriptioner af japansk musik og erhverver sig en lille samling 78'ere med eksempler på japansk sang. Han rådfører sig om japanske forhold hos Hisako Oyama, hustru til den japanske ambassadør i Rom og selv en talentfuld musiker. Resultatet høres tydeligt i *Madama Butterfly*, i brugen af originale japanske melodier, af pentatone og heltone-skalaer, i de staccato-agtige fraseringer og en lejlighedsvis 'statisk' harmonik à la Debussy, og sidst men ikke mindst i inddragelsen af et eksotisk instrumentarium: gong, japanske klokker, celeste, rørklokker og bækkener. Kimiyo Powils-Okano har opsporet hele 10 originale japanske melodier i operaen, og Michele Girardi har talt takter og fundet en orien-